

Mantuq og Mafhum

Bismillahir Rahmanir Raheem

Allah ﷻ sendte Islam som det sidste budskab indtil Dommens Dag. Derudover siger Han ﷻ, at dette budskab er fuldkomment og indeholder svar til alt.

﴿مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَكِن تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ﴾

”Den (Qur’anen) er ikke en opfundet tale, men en bekræftelse på de eksisterende bøger, og en detaljeret forklaring på alting.” [Yusuf 12:111]

﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ﴾

”Og Vi åbenbarede Bogen til dig (i intervaller) som en forklaring på alting.” [Al-Nahl 16:89]

Dog kan man se, at størrelsen på Qur’anen og Sunnah er begrænset, hvorimod omfanget af problemer og spørgsmål, menneskeheden står overfor virker uendelige. Altså kan man stille følgende spørgsmål: ”Hvordan kan en begrænset tekst indeholde behandlinger til alle de problemer, menneskeheden står overfor, helt fra åbenbaringens begyndelse og indtil Dommens Dag?”

For at besvare dette, så skal vi forstå naturen af teksten i Qur’anen og Sunnah.

1. De islamiske tekster er ikke ligesom kirken betragter Biblen (dvs. som en hellig tekst, og ikke en juridisk tekst), som er rigid (ikke fleksibel) med en begrænset spændvidde; derimod betragtes den som et omfattende juridisk kodeks, som gør det muligt at udlede regler fra en tekst, som ikke nævner dem direkte i teksten, ved hjælp af en metode, som kaldes for Usul ul-Fiqh.
2. De islamiske tekster adresserer mennesket, som har instinkter og organiske behov, og giver dem behandlinger, idet menneskets natur aldrig ændrer sig, hvilket giver den udledningskyndige en mulighed for at udlede regler fra teksten, ved at udvide den oprindelige regel, som nævnes i en tekst til at omfatte en nyopstået situation.
3. Teksternes bibetydninger er formuleret således, at det giver mulighed for at udvide en regel til at omfatte andre regler, og denne proces dækker mange emner. Denne artikel vil adressere to af disse emner: *Mantuq* og *Mafhum*.

Mantuq

Mantuq udledes fra ordet *’Nataqa’*, som lingvistisk set er datidsbøjningen af, *’at udtale’*, og ordet *Mantuq* betyder, *’det udtalte’* i datidsbøjning. Og den shariamæssige *Mantuq* refererer til hvad der forstås direkte fra de udtalte ord i teksten. Allah ﷻ siger eksempelvis:

﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾

”Så den der bevidner måneden, skal faste den.” [Al-Baqarah 2:185]

Teksten fastsætter forpligtelsen om at faste i Ramadhan måneden.

Og Allah ﷻ siger:

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾

”Og oprethold Bønnen (*Salah*).” [Al-Baqarah 2:110]

Denne *Ayah* fastsætter forpligtelsen om at udføre *Salah*. Og Allahs Sendebud ﷺ siger:

«صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونَ أُصَلِّي»

”Bed ligesom (på samme måde) I har set mig bede.”

Denne Hadith udtaler, at muslimer skal bede ligesom Allahs Sendebud ﷺ gjorde. Som tilføjelse hertil siger Allahs Sendebud ﷺ:

«إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا»

”Lederen af Bønnen er blevet fastlagt, for at man skal følge ham. Så når han siger Allahu Akbar, så gør ligeledes, og når han laver Ruku' (bukker), så gør det samme.”

Denne Hadith udtaler, at Imamen (lederen) skal følges i *Salah*, og at muslimer skal lave *Ruku'* efter hans *Ruku'*, og ikke før. Disse meninger tages fra *Mantuq* eller de udtalte ord (dvs. den bogstavelige mening), som enten udtales af Allahs Sendebud ﷺ eller åbenbares i Qur'anen.

Mafhum

Mafhum er udledt fra ordet '*Fahima*', som lingvistisk set er datidsbøjningen af, 'at forstå' eller 'at begribe'. Her refererer *Mafhum* ikke til hvad der tages direkte fra de udtalte ord, men hvad der tages fra tekstens mening, dvs. den implicitte eller indirekte mening, og ordet *Mafhum* betyder, 'det, som blev forstået' i datidsbøjning. Den shariamæssige *Mafhum* refererer til hvad der forstås direkte fra ordenes mening i en tekst, og ikke fra den bogstavelige mening bag de udtalte ord. Allah ﷻ siger eksempelvis:

﴿فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٌ﴾

”Så sig ikke Uff til dem.” [Al-Isra' 17:23]

Den direkte mening er et forbud imod at sige 'Uff' til ens forældre. Men bibetydningen giver desuden en forståelse, som forbyder det verbale og fysiske misbrug, skønt dette ikke nævnes direkte i teksten. Altså tages forbuddet imod at sige dette ord fra selve *Mantuq*, hvorimod forbuddet imod at misbruge og slå forældrene tages fra selve *Mafhum*. Teksten taler direkte om at forbyde brugen af dette ord overfor ens forældre, hvorimod meningen indikerer forbuddet imod enhver form for misbrug, verbalt eller andet.

Denne *Mafhum* bliver delt op i to kategorier:

1. *Mafhum Al-Muwafaqah*
2. *Mafhum Al-Mukhalafah*

Ordet *Muwafaqah* betyder, 'overensstemmelsen med noget'. Når *Mafhum Al-Muwafaqah* sættes sammen lingvistisk, så betyder det, 'den forståede mening, som er i overensstemmelse med noget'.

Hvis reglen, som tages fra tekstens mening, er i overensstemmelse med tekstens *Mantuq*, vil den blive kaldt *Mafhum Al-Muwafaqab*. Et eksempel herpå er forbuddet imod at slå forældrene, som blev nævnt ovenfor. Selve *Mafhum*, som er forbuddet imod det fysiske misbrug af forældrene, er på linje med selve *Mantuq*, som var forbuddet imod at sige 'Uff' til dem. Både *Mafhum* og *Mantuq* forbyder noget. I dette tilfælde kaldes *Mafhum* altså *Mafhum Al-Muwafaqab*.

Et andet eksempel er når Allah ﷻ siger:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا﴾

"Dem der forbruger de forældreløses ejendom uretmæssigt." [Al-Nisa' 4:10]

Selve *Mantuq* forbyder det at tage de forældreløses ejendom uretmæssigt. Men *Mafhum* af denne *Ayah* er forbuddet imod at ødelægge deres ejendom, og ikke kun det at tage den uretmæssigt. Både *Mantuq* og *Mafhum* fastsætter et forbud. Da selve *Mafhum* er på linje med *Mantuq*, er det *Mafhum Al-Muwafaqab*.

Mafhum Al-Mukhalafab

Ordet *Mukhalafab* betyder, 'noget som ikke er i overensstemmelse med noget andet'. Altså når ordene *Mafhum Al-Mukhalafab* sættes sammen lingvistisk, så betyder det, 'den forståede mening, som ikke er i overensstemmelse med noget andet'.

Hvis reglen, som tages fra tekstens mening, ikke er i overensstemmelse med tekstens *Mantuq*, så vil den blive kaldt *Mafhum Al-Mukhalafab*. Eksempelvis når en *Mantuq* fastsætter en forpligtelse og selve *Mafhum* fastsætter et forbud, idet både forpligtelsen og forbuddet ikke er på linje med hinanden. Dette kan kun ske, når enten *Mantuq* eller *Mafhum* fastsætter en forpligtelse eller et forbud, og den anden ikke gør.

Eksempelvis siger Allah ﷻ i Surah Al-Ahzab:

﴿وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا كَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا﴾

"Og dem som plager de Troende mænd og kvinder, uden at de har fortjent det, bærer (selv på en) ulykke og en åbenbar synd." [Al-Ahzab 33:58]

Selve *Mantuq* i ovenstående *Ayah* forbyder det at påføre enhver muslim skade eller plage, uden nogen retmæssig grund. Men hvis der eksisterer en retmæssig grund til at påføre ham skade, så er det *Halal* at påføre denne skade. Eksempelvis hvis en muslim stjæl, så vil hans hånd blive hugget af, og dette er en fysisk skade, som bliver påført ham. (Der er syv betingelser, som skal være opfyldt, før denne straf må eksekveres - vedkommende må eksempelvis ikke være fattig.) *Mafhum* fastsætter noget som *Halal*, men *Mantuq* fastsætter noget som *Haram*. Eftersom *Halal* og *Haram* ikke er på linje med hinanden, så kaldes denne *Mafhum* for *Mafhum Al-Mukhalafab*.

Et andet eksempel kan findes i Surah Al-Anfal:

﴿إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ﴾

"Når I ægter Troende kvinder, og derefter skilles fra dem, før I har rørt dem (dvs. haft samleje med dem), så er der ingen 'Iddah' for dem." [Al-Ahzab 33:49]

Selve *Mantuq* fastsætter en regel, som siger, at hvis sådan en kvinde bliver skilt, så kan hun gifte sig igen uden en *'Iddah* periode. *Mafhum* fastsætter, at hvis der er en skilsmisse efter ægteskabet blev fuldbyrdet, så er *'Iddah* obligatorisk. *Mantuq* fastsætter ikke denne *'Iddah*, og *Mafhum* fastsætter den. Altså er dette en *Mafhum Al-Mukhalafah*. Dette er et eksempel på en *Hukm*, som er forbundet til en specifik betingelse.

Denne *Mafhum (Al-Mukhalafah)* gælder kun i fire situationer:

1. Hvis reglen er forbundet til en specifik beskrivelse
2. Hvis reglen er forbundet til en specifik tilstand
3. Hvis reglen fastsætter grænser i enten rum eller tid
4. Hvis reglen er forbundet til et specifikt antal

1. Hvis reglen er forbundet til en specifik beskrivelse

Allahs Sendebud ﷺ siger:

«مَطْلُ الْعَنِيِّ ظُلْمٌ»

”Den riges udsættelse af betalingen af sin gæld, er en uretfærdighed.”

Mantuq i denne Hadith fastsætter forbuddet imod den riges fortsatte udsættelse af sine betalinger. Men selve *Mafhum* er, at det er tilladt for en fattig person, som ikke kan betale, at bede om mere tid. *Mantuq* fastsætter forbuddet og *Mafhum* fastsætter tilladelsen.

I dette eksempel er reglen i den originale tekst forbundet til en beskrivelse, og ikke til et navn eller et navneord. Ordet *'Ghaniy'* betyder rig eller velstående, som er beskrivelsen af en person (dvs. tillægsord); denne beskrivelse kan eksistere eller ikke eksistere.

2. Hvis reglen er forbundet til en specifik tilstand

Allah ﷻ siger eksempelvis:

«وَأُولَاتُ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ»

”(Hvis) de er gravide, så forsørg dem indtil de har født.” [Al-Talaq 65:4]

Selve *Mantuq* i denne *Ayah* fastsætter forpligtelsen om at forsørge skilte kvinder, som er gravide, indtil de har født. Men *Mafhum* fastsætter ikke en forpligtelse om at forsørge dem, hvis de ikke er gravide. *Mantuq* er ikke på linje med *Mafhum*, altså er dette en *Mafhum Al-Mukhalafah*.

3. Hvis reglen fastsætter grænser i enten rum eller tid

Allah ﷻ siger i Surah Al-Baqarah:

«اتِمُوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ»

”Fuldend fasten indtil natten.” [Al-Baqarah 2:187]

Selve *Mantuq* i denne *Ayah* beordrer muslimer til at faste indtil solnedgang. Men *Mafhum* forbyder det at faste efter solnedgang. *Mantuq* er ikke på linje med *Mafhum*, altså er den *Mukhalafah*.

4. Hvis reglen er forbundet til et specifikt antal

﴿الرَّائِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِئَةَ حَلَّةٍ﴾

”Dem, som begår *Zina* - mand og kvinde - skal hver især piskes 100 gange.” [Al-Nur 24:2]

Mantuq i denne *Ayah* fastsætter forpligtelsen om at piske 100 gange (specifikt). Selve *Mafhum* forbyder, at man går lavere eller højere end 100. *Mantuq* er ikke på linje med *Mafhum*, altså er den *Mukhalafah*.

Allahs Sendebud ﷺ sagde:

«إِذَا خَرَجَ ثَلَاثَةٌ فِي سَفَرٍ فَلْيُؤَمِّرُوا أَحَدَهُمْ»

”Når tre personer drager ud på en rejse, skal de udpege en af dem som Amir.”

Og han ﷺ sagde:

«وَلَا يَجِلُّ لثَلَاثَةٍ نَفَرٍ يَكُونُونَ بِأَرْضٍ فَلَا تِلْكَ إِلَّا أَمْرُوا عَلَيْهِمْ أَحَدَهُمْ»

”Det er ikke tilladt for tre personer at være et sted på jorden, uden at have udpeget en af dem som Amir.”

Ordet '*Abadahum*' betyder, 'en af dem' og refererer til antallet et og ikke flere. Dette udledes fra *Mafhum Al-Mukhalafah*. Her er der ikke kommet nogen tekst for at annullere det, altså kan det appliceres. Dette stipulerer appliceringen af: "... skal de udpege en af dem som *Amir*", og ikke flere, eller, "uden at have udpeget en af dem som *Amir*", og ikke flere. Altså indikerer *Mafhum Al-Mukhalafah* i disse to *Abadith*, at det er absolut forbudt, at ledelsen (*Imarah*) overdrages til mere end en mand.

Hvornår *Mafhum Al-Mukhalafah* ikke gælder

Hvis reglen ikke er forbundet til et af de ovenstående fire punkter, så gælder den ikke. Eksempelvis hvis reglen er forbundet til en ting (navneord - *Ism*) i modsætning til en beskrivelse (adjektiv - *Sifah*). For at illustrere dette, så ved vi, at monopol er *Haram* i Islam, fordi Allahs Sendebud ﷺ sagde:

«لَا يَحْتَكِرُ إِلَّا خَاطِي»

”Det er kun den syndige, som beskæftiger sig med monopol.”

Altså er det at opmagasinere en vare, og vente på at prisen stiger, for så at sælge den, *Haram*, men hvis udbuddet er stort, og det at opmagasinere varen ikke vil bebyrde folket, så er det tilladt.

I en anden *Hadith* fordømte Allahs Sendebud ﷺ monopoler på madvarer. Selve *Mantuq* i den *Hadith* er at monopoler på madvarer er *Haram*, og *Mafhum Al-Mukhalafah* er tilladelsen for andre ting end mad. Men eftersom forbuddet blev forbundet til ordet '*Ta'am*' - 'mad' - som ifølge reglerne for den arabiske grammatik er *Ism* (navneord) og ikke *Sifah* (tillægsord), så gælder denne *Mafhum Al-Mukhalafah* ikke, og forbuddet inkluderer monopoler på alle varer om end det var mad eller andet. Meningen i denne *Hadith* nævner en vare (mad), som er inkluderet i forbuddet.

I et andet eksempel sagde Allahs Sendebud ﷺ:

«فُوا بِيَعَةِ الْأَوَّلِ فَأَلَّوَلِ»

”Overhold Bay’ah (løftet til Imamerne), den ene efter den anden.”

Og:

«الْأئِمَّةُ مِنْ قُرَيْشٍ»

”Imamerne er fra Quraysh.”

Den første *Hadith* fastsætter udpegelsen af Imamen eller Kaliffen. Den anden *Hadith* forbinder selve forpligtelsen om at give denne *Bay’ah*, som nævnes i første *Hadith*, til ordet Quraysh, som er *Isim* - dvs. et navneord, i det arabiske sprog. *Mafhum Al-Mukhalafah*, som forbyder udpegelsen af en Imam, som ikke er fra Quraysh, gælder således ikke her.

Den gælder heller ikke hvis der er en anden tekst, som tydeligt modsiger *Mafhum*; eksempelvis når Allah ﷻ siger:

«وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا كَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا»

”Og dem som plager de Troende mænd og kvinder, uden at de har fortjent det, bærer (selv på en) ulykke og en åbenbar synd.” [Al-Ahzab 33:58]

Denne *Ayah* forbyder det at skade muslimerne; men det antydes ud fra *Mafhum Al-Mukhalafah*, at det er tilladt at skade ikke-muslimerne; dette er dog ukorrekt, da det ikke gælder, hvor et andet bevis forbyder det at påføre skade på nogen som helst uretmæssigt, selv hvis de er ikke-muslimer.

Også når Allah ﷻ siger:

«إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ»

”Når I ægter Troende kvinder, og derefter skilles fra dem, før I har rørt dem (dvs. haft samleje med dem), så er der ingen *Iddah* for dem.” [Al-Ahzab 33:49]

Denne *Ayah* forbinder selve *Iddah* til den skilte Troende kvinde - den antyder altså, at dette ikke gælder for ikke-muslimer, og at de ingen *Iddah* har.

Dette er ukorrekt på grund af to årsager:

Allah ﷻ siger:

«وَالْمُطَلَّاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ»

”Skilte kvinder skal vente for deres eget vedkommende i tre perioder.” [Al-Baqarah 2:228]

Denne *Ayah* tilføjer ikke nogen beskrivelse til den skilte kvinde, undtagen at hun er skilt - selve *Mantuaq* i denne *Ayah* underkender derfor *Mafhum Al-Mukhalafah* i den *Ayah* (49) fra Surah Al-Ahzab.

Beskrivelsen i den *Ayah* fra Surah Al-Ahzab (Troende vs. ikke-troende) berettiger ikke, at reglen skulle gælde. Om kvinden er en Troende eller ej har ingen relation til, om en venteperiode skal implementeres eller ej. Følgelig vil reglen forblive generel, og beskrivelsen indskrænker den ikke. Hvis en lærer gav en belønning (pris) til en fremragende elev, så er dette et eksempel på en beskrivelse, som berettiger om belønningen skal gives eller ej. Hvis en belønning blev givet til den tykkeste elev i klassen, så har dette ikke nogen relation til hans præstation. Og i den nævnte *Ayah* eksisterer der ikke noget grundlag for, at applicere venteperioden for en kvinde, på basis af hendes overbevisning.

Opsummering

Vi skal huske to ting:

1. At man ikke diskuterer disse sager, har en ødelæggende effekt på den muslimske Ummahs sind, fordi de kan misbruge de islamiske tekster til deres egne formål og interesser. Eksempelvis, de såkaldte regenter i de islamiske lande kunne bruge deres retslære til at begrunde monopoler på madvarer og plyndring af Ummahs resurser med disse principper. Altså er en god forståelse for disse principper afgørende for den muslimske Ummahs oprejsning, fordi de vedrører metoden til at forstå de islamiske tekster, som former den muslimske Ummahs livsforløb.
2. Processen for at forstå tekster er meget præcis, ligesom enhver anden proces; derfor skal den reguleres med strenge etiketter og procedurer. Dette ville ellers være ligesom et videnskabeligt eksperiment, som udførtes uden noget kendskab til materialer, metoder, formler og ligninger. Dette er totalt uacceptabelt.